

"NEE, IK WIL" - MATHIEU BERDEN EN DE PARADOX VAN HET SCHILDEREN¹

Schilderen is beweging; dat is althans de opvatting van Mathieu Berden. In eerste instantie bedoelt hij daarmee: het proces van het schilderen, zoals dat bepaald wordt door wat er op het doek gebeurt. De twee polen van die beweging zijn enerzijds de intentie waarmee de schilder aan de slag gaat (Mathieu spreekt hier van een "**gewilde uiting**") en anderzijds het resultaat van die uiting op het doek. De schilder bevindt zich hierbij voortdurend in een tweegesprek met zijn alter ego, het doek. Het is een doorlopend proces van onderzoek, zelfreflectie en zelfkritiek, waarin de schilder zijn uitgangspunten toetst, zijn probleemstelling aanscherpt, nieuwe perspectieven ontdekt. Bovendien wil de schilder zichzelf elke keer weer overtreffen. Nooit wil hij twee keer hetzelfde doen. Zeker zal hij hierbij zijn eigen grenzen en beperkingen onder ogen komen, wanneer hij zijn doek -als ware het een personage- benadert en be vraagt, koestert en vervloekt. In alle zelftwijfel moet hij de openheid bewaren om een oplossing te zien die het doek hem onverwachts zal schenken.

Schilderen is stilstand. Mathieu Berden lijkt gevangen in het motief van het vierkant: het toonbeeld van rust, evenwicht en zwaarte. Het vierkant vertegenwoordigt -net zoals voor Mondriaan- in de meest abstracts zin de essentie van het doek in zijn gegevenheid: een kader met horizontale en verticale rand, rechte hoeken; daarbinnen een open, nog onbeschreven ruimte. Mathieu vult die ruimte met een karakteristieke, korte kwaststreek. Weliswaar een beweging, maar onmiskenbaar onderbroken. Deze beweging speelt zich of in het platte vlak en bovendien eronder: in meerdere, transparant geschilderde lagen over elkaar heen. Aldus ontstaat een raadselachtige diepte waarin men langdurig kan verkeren: schilderen is beweging.

Mathieu vult het vierkant, Mathieu nadert de rand. Hij schildert in dunne lagen over elkaar, met pigment dat al zijn kleurkracht behoudt. Het licht straalt uit het doek. De rand van het doek laat hij intact, maar het vierkant zelf wordt aangevallen. Het is met name in het grensgebied -de randen en de hoeken- waar de strijd wordt gestreden: die zijn nu eens scherp, dan weer gerafeld, hier summier aangeduid, daar weer nadrukkelijk afgebakend. Mathieu is een klassiek schilder (net zoals Vermeer). De grens tussen

¹ Tekst van de gelijknamige publicatie en expositie in Galerie ART 88, 2002.

openheid en geslotenheid, licht en donker, vorm en restvorm, figuur en achtergrond wordt bepaald en weer opgeheven: schilderen is beweging.

Schilderen is stilstand: de schilder staat tegenover zijn doek. Subject tegenover object. Het lijkt alsof de schilder schrikt van zijn eigen overmoed. Hij weet niet wat hij ziet. De schilder is niet tevreden. Hij vernietigt het beeld met een nieuwe laag. Maar, oh paradox, elke volgende laag bedekt weliswaar de vorige, maar roept tevens weer nieuwe vragen op. De schilder neemt afstand en nadert het doek opnieuw. Hij bevraagt zichzelf.

Waarom die tint cadmiumrood? Moet er niet een tikkeltje karmijn doorheen? Moet het wel zo dik hier? Klopt de compositie wel? Moet dat linkerstuk niet helemaal weg? De schilder wil zich verzoenen met het doek. Soms lukt dat niet en moet alles eraf. Niet voordat zijn vragen verstommen en de schilder zijn antwoorden in hun vanzelfsprekendheid op het doek zet, pas wanneer hij zich weet te ontworstelen aan zijn zelfgekozen eenzaamheid en zich voelt opgenomen in zijn eigen schepping, eerst dan zal hij afstand mogen doen, zal hij afstand kunnen nemen: schilderen is beweging.

Kijken is stilstand. De kijker staat voor het doek. Hij weet niet wat hij ziet. Een ondefinieerbare hardheid komt op hem toe: hardheid van kleur, hardheid van contrast, hardheid van lijnvoering. Mathieu wil geen sfeertje, hij **"wil niet gewild zijn"**. Mathieu wil helderheid. Helderheid is hard. Hardheid schept afstand. Zij vraagt een inspanning van de kijker. Het kost tijd en moeite om de zachtheid te ontdekken die ligt achter het masker van de hardheid. Met zijn ogen tast de kijker het doek af. Hij voelt een dunne en kwetsbare verfhuid, hij ziet daaronder de zachte overgangen in vorm en toon, hij dringt steeds verder door in het lichaam van het werk. Hij wordt opgenomen in een maalstroom van sensibiliteit. Kijken is oscilleren, bewegen tussen nabijheid en afstand.

Schilderen is als het leven zelf: vanaf de eerste ingreep is de oorspronkelijke harmonie verstoord: de eenheid van een individu met zijn omgeving, van de mens met de natuur. De schilder laat zich in met het lege doek, beeld van een perfecte eenheid. Hij zal iets moeten scheppen dat hierbij niet kan achterblijven. Aldus bakent de schilder zijn eigen probleem af in zijn streven de primordiale eenheid te herstellen. En daarmee maakt de dimensie, de schilder voelt zich schuldig.

Mathieu staat voor zijn doek. Hij staart in een niets. Hij staat voor een raadsel en het raadsel staart terug. Schilderen is als het oplossen van een raadsel waarvan de betekenis nog niet duidelijk is. Al schilderend baant de schilder zich een weg in het universum van vragen en antwoorden. Zijn beheersing van verf, kwast en medium bepalen zijn probleemoplossend vermogen. Met elke ingreep ontstaat een nieuwe verstoring van een wankel evenwicht. Elke daad staat in het teken om deze verstoring ongedaan te maken. Daarom is schilderen een perpetuum mobile, een eeuwigdurende beweging.

Mathieu woont in zijn atelier. Hij schildert, tekent en aquarelleert. In dat laatste is hij op zijn best: snel, direct en trefzeker.

Mathieu **"wil niet gewild zijn"**. Hij zoekt verlossing in een subliem moment van zelfvergetelheid.² Mathieu leeft zijn kunst, zijn kunst leeft met hem.

Zijn atelier kent geen paradox: zijn atelier woont in hem.

² Hier voorzie ik een aanknopingspunt met wat Schopenhauer heeft gezegd over de wil die zichzelf opheft. Vandaar ook mijn dringend advies aan Mathieu *Die Welt als Wille und Vorstellung* aan te schaffen en te gaan lezen.